

Ett nutida familjeföretag

När det gäller företag är solleröborna inga smålänningar. Inga morakarlar heller för den delen. Hur kommer det sig att så få företag har lyckats göra sig gällande på Soll och så många har dött ut, då man i vissa Mora-byar har ett företag i snart sagt var och varannan gård? Man har skylt på att ön ligger avsidet och har långt till järnväg, men vad beror då t. ex. Östnors företagsamhet på? Vi frågade en av dem som lyckats bäst där, Folke Matsson, och han svarade: ”Ni på Soll har som öbor alltid varit hänvisade till att ta hänsyn till varandra och arbeta en för alla och alla för en. Ta buföringen t. ex. Vi är individualister och bryr oss inte om vad de andra tycker eller tänker, och möts vi av avundsjuka, så märker vi det knappast. Det är både en styrka och en svaghet.” — Vi tänker efter och finner att i den mån något företag lyckats på Soll, har där vanligen i en väl sammanhållen familj skymtat en individ utifrån, som tagit initiativ och envist jobbat vidare. Kanske behövs det för att ge mod att bryta det ärvda mönstret och våga gå sin egen väg.

Vi har ett gott exempel i Johnsons Hemslöjd AB, med en avsevärd årsomsättning och export. Verksamheten började vid årsskiftet 1949—50 och ser inte ut att avta i en tid, då det ena företaget efter det andra är krisdrabbat. Hur går det till? Vi frågar chefen själv, Helge Johnson: — ”Är du smålänning?” — ”Nej, jag är från Hälsingland, men även det landskapet har ju en textil bakgrund, även om den bygger på linet och vi i huvudsak valt ullen.” — ”Hur hamnade du här, och hur började ni?” — ”Min bror Erik var pastor i Missionsförsamlingen på Soll, och min far vistades långa tider av året i Stockholm på byggnadsarbete. Då tyckte mor, att hon kunde flytta från Forsa och hit för att hjälpa Erik med hushållet, och jag följde med. Här träffade jag

Nelly, gjorde mina första lärlingsår i församlingsarbetet och blev så småningom själv pastor, och som sådan verkade jag i Skåne i femton år.”

Men ingen ska tro att det alla gånger är en dans på rosor att tjänstgöra som predikant, även om man har en duktig hustru till hjälp. Hjärtat sviktade, doktorn tillrådde en viloperiod, och man for hem till Soll igen.

Men något skulle de ju ta sig till, företagsamma som de båda var. Kristidens varuknapphet hade lättat, och Hemslöjderna hade ett uppsving, både de s. k. ”riktiga”, anslutna till Hemslöjdsförbundet, och de mera privata. Å, vad det vävdes i stugorna då! Scharfs — eller skarvar — i mängder till Insjön, löpare och kuddar till Nusnäs. Inte var väl material och färger alla gånger de allra bästa, varuknappheten hängde i, och det var över huvud taget en försöksperiod med inträdet av syntetmaterial på marknaden. Mängder av duktiga väverskor fanns, som intet högre önskade än att få sitta hemma och väva och tjäna sig en extraslant, allt medan de skötte hushåll och barnskara. När Nelly och Helge — som de kallades — sökte väverskor, erbjöd sig snart femtio stycken!

Så det var bara att sätta igång. De första alstren var väl både beträffande mönster och material traditionella, kuddar och löpare. De små privata ”hemslöjderna” blev snart svåra konkurrenter till de ”riktiga”, och så myntades slagordet ”fuskslöjd” för alla, som inte var anslutna till Hemslöjdsförbundet. — Så småningom gallrades det svaga och mindervärdiga bort. De privata företagen skaffade sig en egen profil eller dog ut. En del profilerade sig så att de växte de etablerade över huvudet. Hur gick det med Johnsons?

Både Nelly och Helge var nybörjare och fick på egen hand lära sig spelets regler, materialkännedom, färglära och mönstergivning. Lösenorden var läraktighet och anpassning. Man sträckte ut tentaklerna åt olika håll, gick det bra så fortsatte man, gick det trögt drog man dem tillbaka. Och hela tiden växte det fram en egen stil, en egen färgsättning och en egen medvetenhet. Man började luta åt ylle-hållet, och axelsjalarna blev en stor artikel. Sen kom jackorna av ljust ylle med bårder i färg, en vara som verkligen visade sig fylla ett behov. Många var de kunder, som hittade vägen till den lilla kiosken på ”Backen”, som med sina 25 kvm snart blev alldeles för trång.

Så kom Rättviksutställningen — 66, som verkligen blev en milstolpe, och omsättningen fördubblades snabbt. Veckotidningen Femina bad att få presentera firman i sina exklusiva spalter och gjorde den känd utom

Helge Jonsson och dottern Birgitta.

landskapet, liksom givetvis turisterna visste att berätta om den. Kiosken var ägget, som sprängdes och gav upphov till det center, som nu värper åtskilliga guldägg åt kommunen.

Ingen ska väl tro att utvecklingen varit utan problem. I nybyggnaden på gamla Alma-skolans plats investerades åtskilliga tusenlappar, och ingen tar dem var som helst, även om AMS ger c:a 20 % i anslag och lån. Avundsjukan hävdar ibland att framgången beror på AMS-pengarna, men sällan har sådana förräntats så bra. Arbetsgivaravgifter och moms m.m. har säkert betalt dem till staten för länge sen. För övrigt ställs så hårda krav för att få del av AMS-bidrag, att man verkligen får göra rätt för sig vid utnyttjandet.

Nu ska vi ta en titt på hur det hela fungerar i dag. Det yttre ansiktet känner alla till som besöker Sollerön. Affären presenterar sig själv genom rymliga skyltfönster, där man finner ett sparsmakat utbud av - många slags slöjd och hantverk: textil, trä, tenn, keramik, näver och

smide m. m. Tyngdpunkten ligger fortfarande på textilier, men den börjar alltmer förskjutas mot trä i alla de former. Ett tag var klänningar en stor vara, bara en firma i Danmark sålde mellan 5—600 per år. — Man får sina tips från Ullbranschrådet, och de sade ett år: långkjolarna kommer! Man försökte, men försäljningen gick trögt. Tre gånger varslade man om långkjolar, innan det äntligen slog till, men då gjorde det rejält. För närvarande synes de små ylledräkterna bli en stor vara.

Just nu är hemslöjdandet över hela landet inne i en svår kris. Den höga timpenningen, som staten och facket fordrar, och de höga avgifterna av olika slag har reducerat slöjdarbetet i hemmen. Oxberg fick ju avskeda alla sin fyrtio solvknuyterskor av den orsaken! Ungdom går hellre och stämplar, och husmödrar lämnar barnen i sticket eller på daghem och går ut och trängs på arbetsmarknaden. Eller också virkar de in hela landet i ett nät av hobby-slöjd. — ”Hur klarar ni detta problem?” — ”Visst har vi kännning av det, men fortfarande sitter väverskor både här och i Siljansnäs och i Mora-byarna, ja t. o. m. i Stockholm och väver åt oss. Men det huvudsakliga arbetet med kläder sker i väv- och sysalarna här. Och för övrigt är vi ju ett familjebolag, och där räknas inte timmar och obekvämt arbetstid så noga.”

Ett gott stöd har Helge haft i sin familj, som helhjärtat ställt upp, hustrun Nelly i första hand. Soll-kvinnor har ofta goda förutsättningar för affärer: humor, vänlighet, fyndighet, psykologisk blick, och Nelly vansläktas inte. Dottern Birgitta är på väg att överta det textila ansvaret, och sonen Hasse lämnade ett lovande jobb för ett då till synes osäkrare som företagets kontaktman, chaufför och allt i allo, dottern Christina har ägnat sig åt inköps- och försäljningssidan o. s. v. ”Men”, säger Helge, ”vi skulle inte komma långt utan det trogna team av goda medarbetare på hemmaplan, som under årens lopp s. a. s. ingått i firman. Utan deras ansvarsmedvetna och omsorgsfulla arbete skulle vi ha stått oss slätt.”

Vi nämnde förut att träet fått en allt större plats i produktionen. Som grund för detta ligger ett allvarligt och djupt intresse och ett noggrant studium av olika slags trä, dess möjligheter och behandling. Detta är ett för hela bygden urgammalt kunnande, som väckts till liv. I den mån man har möjlighet kan man ju gå till någon av ortens egna slöjdare, där de sitter i köket eller i sin primitiva verkstad och täljer sina prylar, och så komma i besittning av något verkligt unikt, men det är ju inte genomfartsturisten eller korttidssestraren givet. Då finns alltid möjligheten

att välja mellan träföremål här, både mycket enkla och mycket avancerade. F. n. är furu, ene och al mest attraktivt, och mycket går på export till Tyskland, Schweiz, Frankrike och t. o. m. Australien. — En man sitter någonstans mellan Blekinge och Småland och behandlar träet och gör halvfabrikat, som sedna utformas och får sin finish av Helge på hans inte allt för frikostigt tilltagna lediga stunder. Även andra av familjens medlemmar deltar i arbetet, och det blir bl. a. omkr. 15—20 tusen smörknivar per år, förutom all annan träslöjd.

Det är f. ö. anmärkningsvärt vilken spridning tillverkningen har. En gubbe sitter någonstans i vårt land och täljer kåsor ur fullständigt unika träklumpar, en annan sitter någonstans och snidar små getter, en annan åter sitter i Jämtland och gör näverslöjd efter en urgammal teknik. I en liten by fem mil norr om Pajala sitter kvinnor, som stickar och tövar luvor och vantar i de ljuvligaste färger. Man förstår att det blir många och långa resor för den som skall hålla i allt detta.

Men det skulle föra för långt att förtälja allt om export och affärer, man kan bara förvånas över att de tycks sträcka sig över hela jordklotet, med sändningar till Amerika var 14:e dag t. ex. Vad bygger det på? Förvisso inte bara AMS-bidrag och ett centralt affärscentrum. — Först och främst på kvalitet. Exportkunderna kräver — och får — kvalitetstest på alla varor. Kvalitetsmärket finns också i varje levererat plagg. Men sen har under åren, jag tror omedvetet, utarbetats en egen helt unik stil, som visserligen bygger på men inte apar efter gamla mönster och stilar. — Färgställningen är både enkelt sparsmakad, jordnära och glödande, när den är som bäst är den närmast i släkt med finsk och isländsk hemslöjd, förefaller det. — Men visst kan man hitta både tygblommor och glödritningar och dockor med silkeshår i sortimentet, om man ligger åt det hållet. Man kan välja vad man vill och känner för, utan pekpinnar.

I varje fall är det en verklig tillgång, att vi har Johnsons Hemslöjd mitt ibland oss, med alstren exponerade med rymd omkring, så att vi kan avnjuta deras skönhet, och med möjligheter till hemarbete för hundratalet människor i hela vårt avlånga land. Si, det kan man kalla ett riktigt hemslöjds- och hantverscenter!

Lilly Sterner-Jonsson